

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1552. Soc. 13.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Socii Conimbricenses scribunt ad S. Xav.

S. Ignatius scribit ad moderatorem Residentiae S. Felicis. Benevolentia in vos Ministri Generalis Minorum.

Donatur Collegio Conimbricensi monasterium S. Joannis.

13. Cum S. Franciscus Xaverius cuperet singulariter edoceri de statu, litteris, & virtutibus Collegii Conimbricensis, jussit Rector eundem de singulis informari per epistolam, si non expeditam, saltem exaratam 29. Novembris anni labentis.

14. Primâ die Junii D. Ignatius ad Superiorem Residentiam S. Felicis patentes misit litteras, quibus concedit, ut infirmis nostris cibos aliâs ab Ecclesia certis diebus prohibitos possit indulgere.

15. Aequum non est oblivioni dare hoc loco Reverendissimi F. Andreae de Insoa Ministri Generalis Minorum singularem erga nos benevolentiam. Aderat ille Ulyssipone die 18. Aprilis, suosque per epistolam non sine poenarum comminatione hortatur, rebus nostris faverent, in lectionibus, concionibus, & sermonibus privatis non tantum non carperent, sed potius ubique magnopere commendarent Societatis Institutum.

16. Rex Joannes in sui Collegii incrementa semper intentus iterum in nos transfudit coenobium S. Joannis de longis vallibus in ora Minii fluminis situm, olim à Canonicis sub regula D. Augustini congregatis possessum; postea Commendae instar Eduardo Regis filio Bracharenfi fel. mem. Archipræsuli collatum. Id coenobium profecto adeo vetustum, ut, à quo sit conditum, omnino ignoretur.

Annus 1552. Soc. 13.

I.

Simon Magistratum deposuit. Tubæ inde exortæ.

Vaticinium Simonis de mutatione faciendâ.

ANum ordior plenum sanè turbis domesticis, quæ fortassis evenire, vel ut palea separaretur à tritico, vel ut Roderici virtus probetur in adversis, magisque effulgeat. Tempesta hæc multis jam antè annis Simoni divinitus innotuit. Extat autographum testimonium Dionysii Pinti servatum in tabulario Conimbricensi: Cum, ejus verba sunt, è monasterio S. Felicis P. Simon migraret Conimbricam, me secum eò deduxit. Transiens hoc oppidum, jam nocte ad quietem compositus in ædibus matris meæ, altiori illustratus lumine præfagire videbatur omnia, quæ postea evenire. Alia inter, tua, agebat Dionysi, valetudo sinistra te minus idoneum reddit Societati, non ea, quæ hæcenus, ad delicias usque remedia experieris. In Societate magna erit mutatio. Ego Romam peto, & in exteris regionibus annis morabor plurimis. Tu duces uxorem in hoc oppido, domum edificabis, ego veniam, & in ea te videbo. Et profecto omnia & singula evenire.

2. Igitur Simon Didaco Mironi Provinciae tradit gubernaculum. Cum enim vellet S. P. Ignatius promulgari constitutiones à se factas, videreturq; abolendas esse consuetudines à Simone introductas, à Rege petivit, fineret M. Simonem, cui res ingrata non erat, Provincialis munere liberari. Annuit Rex; & Simon, qui nihil magis amabat, quàm Secessum, delegit S. Felicis Residentiam locum solitarium prope Minium, qui apparebat Simonis genio unice factus. Novus Provincialis Emmanuelem Godinium Rectorem præfecit Conimbricensi Collegio, amoto Urbano, viro suo nomine digno. Uterque præsul tantum consentiebant inter se, quantum dissentiebant à subditis: rigidus uterque & austerus, gubernabant virgâ ferreâ. Vix domi erat officium, in quod se non immiscerent, opinantes pessum ire omnia, quæ ipsi non curarent. Hinc exoriri talia in subditis, qualia ejusmodi regimen consequuntur.

3. Collegium perturbatum Simon ingreditur iter faciens ad S. Felicis Residentiam. Ejus conspectu auctus est subditorum amor, & desiderium. Novos itaque moderatores averfabantur, tanquam homines supra modum importunos, & qui repente vellent omnes, & singulos ad suum genium inclinare. Simonis prudentiam, & suavitatem gubernandi, quæ omnia ad optatos exitus feliciter deduxisset, & laudabant, & in novis moderatoribus requirebant, multique alium, præter Simonem præsidem, nollebant. Hinc orta suspicio Simonem

nem aliquo verbo, vel facto, etsi involuntario, igni accenso fomitem ministrasse: at dicendum cum Orlandino, aliquem potius ex maximè turbulentis, & crucis ossoribus, è Simonis ipsius conspectu, & Collegii in eum amore, occasione arreptâ, Satanicum opus adjuvisse: quod cum Simon frænare posse desperaret, in S. Felicis Residentiam celeriter se contulit. Moderatores verò Provinciae, & Collegii impares fluctuanti navi regendæ Romam scripsere, non placanda maria, dum Simon in Lusitania subsisteret.

4. Idcirco festinavit in Lusitaniam Michaël Turrianus Rector Salmanticensis, cui S. P. Ignatius suas vices commiserat, ut huiusmodi negotiis pro re nata consulere. Ideo miserat plura folia suo tantum nomine subsignata, ad scribendum, quidquid in rem foret. Turrianus igitur accessit Regem, & dum ob immensa beneficia in Societatem collata gratias agit, unum illud pro gratiarum coronide addi supplicat, ut, quod maximè faceret ad Societatis tranquillitatem, in Simonis è Lusitania abitu consentiret. Annuit tum Joannes. Protinus Turrianus in folio chartæ ab Ignatio subsignatæ litteras exarat ad Simonem, mandatque quàm primum contenderet ad Aragoniæ regendam Provinciam de novo institutam. Dubius nonnihil hærebat Simon de Regis voluntate, proficitur Ulyssiponem; nam P. Ignatius eum olim subjecerat Regis arbitrio. Non procul oppido Thomario traduntur illi regiæ litteræ Ulyssipone datæ 23. Julii, quarum erat sententia, Ignatium ad se scripsisse, æqui, bonique consuleret, ut Simon Valentiam se conferret, illique Provinciæ præset. Gratum sibi itaque fore, si Ignatii iussis obsequeretur. Cognitâ Regis voluntate, socio Michaële Gomesio, Valentiam iter facit.

5. Hæc inter in Lusitania pro arbitrio Collegium deseruere multi: nondum enim per id tempus erat Pontificium diploma adversus apostatas, quod primo obtinuimus, interveniente Sebastiano Rege à Pio V. anno 1565. Qui durioris erant cervicis, in tirocinium missi ad S. Felicis Residentiam, multis probati sunt experimentis. Pauci tamen illorum in Societate obiere, Didacus Miro hac super re scribens ad Ignatium, omnem seditionis causam ipsis attribuit. Adollescentes erant, quibus nulla cura minor studio vincendi se ipsos

6. Interea hic loci, quæ annis sequentibus accidere, attingam summam omnia. Michaël Gomesius adjunctus Simoni socius valetudinem causatus non diu aberat Lusitaniâ: reversus Joannem Regem, ac Proceres criminationibus multis in sanctissimum Fundatorem iniquissimè sparsis adeo suspensos tenuit, ut multi crederent extinguendam in illis terris Societatem. Fulsit hæc recenset Orlandinus, simulque refert, quâ ratione innocentiam Ignatii meliores filii sint tui adversus iniquissimè compilata Gomesii commenta.

7. Simon paulò post, cum Aragoniæ, Orlandino teste, aliquo tempore præfuisset, valetudinis afflictæ causâ & ipse regressus in Lusitaniam, Ulyssipone adiit domum D. Antonii. Sed ex superioris imperio novus hospes à Janitore intra aedes non admittitur, eò quod nec patentes litteras afferret, nec facultatem haberet redeundi in Lusitaniam, notumque esset, quanti consisteret Ignatio, ut in Aragoniam migraret. Minimè quidem se latere, Simonem fuisse totius Provinciæ parentem; sed graviores esse causas, ut domi non retineretur.

8. Nihil optimo viro poterat acerbius evenire. Sed occurrit etiam suos Christum non recepisse. Demissis proinde oculis, animo pacato, in neminem culpam rejecit, quin laudavit religiosam erga maiores fidelitatem. Constituerat ergo locum querere in nosocomio, ut mendicos inter, valetudini prospiceret. Id Joannes Lancastris Dux Averiensis ejus in paucis amicis non tulit, sed in aedes suas recepit. Pervenerunt tandem Ulyssiponem Ignatii litteræ datæ 12. Julii anni 1553. His paterno prorsus affectu imperabat, quàm primum per valetudinem liceret, Romam sive mari, sive terrâ proficisceretur; adjecit tamen obedientiæ præceptum, quo jubebatur intra octavum diem ab acceptis litteris itineri se dare. Obtemperavit Simon, & sub finem anni Romam subijt cum Melchiorre Carnerio primo Eborensis Collegii Rectore, dein Episcopo.

Antonius Franco.

E

9. Ad-

Tell. in Hist.
Prov. t. p. l. 3.
c. 26. n. 3.
Alvar. Lob.
in Chron.
man I. p.
l. 5. c. 24. &
alia docu-
menta.

l. 14. n. 5.

Litteræ S. Ig-
natii ad Pro-
vincialem.

l. 12. n. 58.

S. Ignatius
scribit ad
Emman. Go-
dinium.

Ignatius non
permittit à
Principis
Confession-
ibus discedere
Ludov. Gon-
salvium.

Diverberatio
per urbem.

9. Adventanti Alphonsus Lancastris Regis Legatus tradidit diploma Pontificium, quo ab obedientia S. Ignatii liber, & exemptus vitam reliquam in Lusitania traduceret, quo placeret loco. Diploma hoc Simon Ignatio legendum exhibuit, sibi que redditum in frustra scidit, cum addito: *Ut videas Pater, quanti faciam Societatis obedientiam, noverisque non à me, sed ab amicis meis hoc diploma procuratum: ego profecto eodem uti nolo.*

10. Commeritis quidem laudibus id probavit Ignatius: quoniam verò Simon se per calumniam delatum assererat; elegit S. Parens Professos aliquot è senioribus, qui rerum summam cognoscerent: hi examinatis documentis, ut habet Orlandinus, *consuerunt videri superiorum motuum culpam residere penes Simonem.* Nihil ille hoc judicio turbatus, suâ satis contentus innocentia, se totum permisit Ignatio. Hic, ne novis turbis occasio daretur, jussit, re cum aliis Patribus collatâ, iret Hierosolymam ad condendum Societati Collegium. Sed Venetiis ægritudine impeditus vixit in Italia usque ad annum 1564. Postea migravit in Hispaniam, ubi est moratus ad an. 1573. quo in Lusitaniâ rediit, ut suo loco memorabitur.

11. Ignatius, quem teneret gubernandi modum novus Provincialis, ad eum 17. Decembris litteras dedit selectis plenas documentis, quibus Superiores instruit, ut imitentur supremum Sphæræ coelestis motorem, qui per inferiorum vim & virtutem ad privata descendit; monetque, ut potius agant subditi, quæ Superior emendet, quàm ipse faciat à subditis emendanda. Prudentiæ regulis magis conforme fore, si qui præest, per alios privata transigeret negotia, etsi ipse talentis & dotibus præcelleret. Hæc monita eò tendebant, ut Miro temperaret sibi, nec munia subditis injuncta solus & unus administraret. Id siquidem, ut scribit Orlandinus præcipua erat Conimbricensium turbarum causa, & origo.

12. Postremâ die Januarii litteras dedit P. Ignatius ad Emmanuelem Godinium. Rexerat hic annis superioribus Scholasticos nostros Philosophiæ in Residentia S. Felicis vacantes. Redditus Collegio procuravit bona ejusdem temporalia. Sanctæ solitudinis amore, atque ut spiritui, & perfectioni propriæ magis studere posset, rogavit Ignatium ab hoc onere amoveri. Cui respondit: curas temporalium ex S. obedientia susceptas non minoris esse meriti, imò majoris, si natæ sint ex ardenti, & forti charitate: propterea sacræ obedientiæ acquiescere est jussus. Quod si ramen è majori DEI gloria aliud sibi videretur, Provinciæ Præsidi id aperiat.

13. Simonis loco elegit Rex in suum, sui que Principis Confessarium P. Ludovicum Gonsalvium Cameram. Vir humillimus animi maiorem inde conceptum Ignatio significat. Verum jussus est voluntati Regis obtemperare, nec ab aula secedere, aut si fecisset, absque mora ad illam reverti. Cum verò Ludovicus reliqua inter meminisset hujusmodi Confessarios plerumque ad Episcopatus promoveri, quod admodum nostro adversaretur Instituto, Reposuit Ignatius: ne timeat, Regem contra suam, & Societatis voluntatem id facturum; nam illius parens, ac Dominus est.

14. Sublatis è Collegio Zizaniis denuo virtus primava, decórque effluit. Frequens, domi, forisque mortificationum usus, quæ sæpenumero erant velut nova spiritus fomenta. Emmanuel Godinius Rector præibat subditis exemplo, ratus se civibus fuisse offenculo, tum quòd jura sua nimis acriter defenderit, ob litem nobis à Canonicis Regularibus monasterii S. Crucis intentatam, qui ferre volebant, ut ex turri nostra coenobio proxima prospectus pateret; tum ob varios rumores ab illis sparsos, qui Societatem nuper deseruere. Statuit igitur publicâ poenâ scandalum non tam datum, quàm acceptum expiare.

15. Octavâ die Novembris, sociis in sacellum accitis, jubet intentionem suam Deo commendare, preces fundere, easque, quoadusque monerentur, continuare. Interea secessit ipse, & veste lugubri indutus, flagello instructus in urbem prodit, nudatas ferit scapulas; in nonnullis urbis stationibus, quantâ potest, vocis

vocis contentione erratorum veniam à civibus poscit: domumque repetens facellum ingreditur, in se sanctè pergit deservire, sociis ad spectaculum adeò novum stupentibus rem omnem, causasque palàm affert. Protinus fervor idem ad imitationem omnes accendit: ordinato itaque longo agmine supplicantium in morem crucem, quæ præferebatur, sequuntur, atque per urbis compita ad templum misericordiae longa diverberantium series procedit. In atrio Ecclesiae iterum, iterumque Godinius voce ad luctum composita veniam petit. Tandem recitatis ad aram precibus in aedes nostras eodem ordine revertuntur. Civēs hoc insolito, nec viso unquam hæcenus spectaculo mitiores nobis facti, sincero Societatem complectebantur affectu.

16. Ignatius 18. Decembris ad Mironem Provinciale scripsit. Summa erat, ne posthac dissimularet nonnullas animorum divisiones; nec eos, qui dicunt, *Ego sum Pauli, ego Cephae*: imò nisi cervicem Christi jugo humiliter submitterent; vel pelleret è Societate: vel si spes emendationis affulgeat, Romam expediret: ipse quanquam aliis distentus curis in eis ad frugem redigendis operam collocaret suam. Hæc videtur fuisse causa, ob quam etiam Theotonius Briganini Ducis frater Romam sit missus, cui sanguinis regii cognatio adeò excellos indidit spiritus, ut nisi victos eosdem temperaret, Societati non parum forent perniciosi.

Quid S. Ignatius de parum obedientibus.

17. Quanquam bonos inquietæ res turbaverant; fuere tamen non pauca, quæ bonum Societatis nomen apud externos promoverunt, & immòdicum sociis attulerunt solatium. Gonsalus Sylveira vir profectò magni spiritus; Apostolos strenuè æmulatus, Interamensem Provinciam Apostolicis factis illustrabat. Gonsalus Valæus Mellus Argarbiam sui complebat veneratione. Ex Ebo- rensi Collegio Cornelius Gomefius, & Petrus de S. Cruce à Joanne Mascarenio dynasta Castelvedidum evocati nobile illud oppidum sanctissimis instituere moribus. Ipse dynasta exercitiis S. Ignatii excultus se ex animo Christianum esse ad suos scripsit, & operibus comprobavit. Plurimi adolescentes se religiosis familiis addixerant. Puellas nobiles ferè sexaginta invasit ardor in sacris parthenonibus ætatis florem DEO consecrandi. Perniciosi ludiones, animarum corruptores pessimi ex exilio mulcati. Erecta Sodalitas à charitate dicta, cuius erat egenorum necessitatibus prospicere. Leges datæ, quibus eorum sancti labores dirigerentur. Plurimi tempus statum impendebant orationi. Anteibat omnes suo, suorumque exemplo Joannes Mascarenius.

Missiones.

18. Didacus Miro Provincialis cum Alphonso Barreto in Eborensem diocesim excurrit magno animarum lucro. Alphonus quidem linguæ erat minùs solutæ, tanta tamen verbis illis virtus inerat, ut quoquò veller, animos versaret. Vir nobilis Mourensis factus est in suo oppido plurimos insolitam Mironis in dicendo suavitatem suspexisse, omnes plures fecisse verba Barreti balburientis, quod mirabiles motus in omnium animis excitarent. Bejæ Emmanuel digna suo spiritu ad felicem deduxit exitum. Urbem reperit furore, & odiis plenam. Omnes in mutuam amicitiam redièrunt. Cantilenas profanas abolevit. Nofocomium elegit pro diversorio. Juventutem sacris fidei mysteriis imbut; tantæque in urbe morum facta est emendatio, ut velut cœlestem hominem summi, infimique venerentur.

19. Eboræ, ne tanti Collegii primordia prosperis inniterentur, non defuere adversa. Duo perditæ vitæ homines altà jam nocte, veste Societatis inducti domum Canonici subeunt, aleatoribus se miscent, & lusu minùs feliciter cadente jurant, pejerant, blasphema verba eructant. Sub auroram ocyus hospes, quid sibi accidisset cum duobus Apostolis, enarrabat pluribus. Verùm uri adhibita diligentia, fraus patuerat. Ne comprehenderentur, sibi fugà consuluere. Alter Didacus ab Jesu presbyter se Societatis hominem mentitus à penitentibus, quos audiebat, subsidium pro Ecclesia nostra emendicavit. Re compertà, ne Vicarii Generalis jussu in carcerem raperetur, ex urbe profugit.

Adversitas Eboræ.

Antonius Franco.

E 2

20. Raræ

Mironis, &
Gonsalvii
humilitas.

20. Raræ demissionis exemplum nobis reliquere Miro Provincialis, & Ludovicus Gonsalvius. Joannes Rex alterutrum in conscientia suâ arbitrum eligere constituit. Horrebat uterque vir humillimus tanti honoris splendorem, Miro aiebat se externum esse, & advenam. Cui Rex: singulos è Societate à se indigenas reputari. Ludovicus alias rationes prætendebat. Ubi id innotuit Ignatio, laudavit utriusque sanctam demissionem: factum tamen probavit, imò præcepit, Regi tam bene de Societate merito obsequerentur.

Moritur Gon-
salus Medei-
rus,

Joannes à S.
Michaeli.

Scholæ in
Collegio D.
Antonii.

Prætor Re-
ctor.

21. Anno currente P. Gonsalus Medeiros Mesam-friensis in dioecesi Portuensi 4. Aprilis mortem cum vita commutavit Ulyssipone in domo D. Antonii. Primus erat, qui in Lusitania nostræ Societati accessit. Virtutibus excelluerat, quæ in illius vita typis edita fusiùs exponuntur. Ibidem 4. Decembris Joannes à S. Michaeli Medeiros secutus est ad æternitatem natus Betancorii in Gallæcia. Zelo fervebat ad sacras Missiones, & insignibus è sacro suggesto dicendi dotibus magnum animarum numerum cælo est lucratus. In quadam ægritudine, conclamata jam salute, videndam se illi obtulit Deipara, promisitque eo morbo non decessurum. Fertur divinitus ei horam mortis innotuisse.

22. Aucta est Provincia mutata in Collegium Residentiâ D. Antonii Ulyssipone. Mandavit hoc anno Ignatius, ut Mironi Provinciali scripsit, scholas aperiret Ulyssipone, quas in Italia Societas esset experta maximæ utilitatis. Factum proinde scholis initium anno sequenti. Rector præficitur novo Collegio vir ille incomparabilis Ignatius Azebedius, re prius cum Rege, dein cum Senatu urbis ritè communicatâ. Multum ad id contulit Franciscus Correa Dynasta Bellenfis Senator maximæ in urbe autoritatis, & nostræ Societatis fautor insignis.

Annus 1553. Soc. 14.

Aperiuntur
Scholæ Ulyssiponenfes.

DUm Ulyssipone negotium de scholis instituendis omnium plausu agitur, Miro Provincialis Cyprianum Soarium, & Emmanuelem Alvarum Conimbricâ accivit, illum Oratorem, hunc Grammaticum excellentem, utrumque Sacerdotem. Hi 25. Januarii, ut Cyprianus meminit in suis ad Ignatium litteris, profecti sunt Conimbricâ itinere pedestri. Quascunque transierant plagas, ubique mysteria fidei populum edocebant. Mense Februario vix patuere Gymnasia, confestim tot ad audiendum Cyprianum, & Emmanuelem confluerant discipuli, ut paulò post, tertium laboris socium Rochum Sancium Valentia oriundum addere fuerit necesse. Præter consueta scholæ pensâ exigebatur, ut quotidie Sacrificio Missæ interessent, quor mensibus Sacramenta frequentarent, diebus verò Dominicis Christianam de fide, moribusque exciperent doctrinam. Franciscus Correa interim Regis, urbisque mandato, viris de republica tam bene meritis de iis, quæ ad victum, & vestitum erant necessaria, sollicitè providebat.

2. Solis diebus festis vacabat Gymnasium, aliis ternas horas matutino, totidem vespertino tempore Magistri erudiendæ juventuti impendebant. Accelsere tandem alii duo, alter Latinitatis, alter Casuum conscientia Professor. Hic plures quadringentis numerabat auditores. Erat is Franciscus Rodericius, qui etiam Sphæram eruditè explicuerat. Pro felicibus auspiciis Cyprianus die divo Luca sacra elegantem dixit orationem. Apparatus litterarius, poemata complura, scholarum atria exornabant. Puer annorum 15. Rhetoricæ thesés sustinuit tantâ ingenii felicitate, eoque successu, ut in se & oculos, & animos converterit singulorum. Sæpius Rex ipse solatio perfusus, Magistros cum discipulis è suggestu ad se evocabat. Antonius Pinerius, postea Mirandensis, & Leirienfis Episcopus, vir omnino eruditus, & humanioribus præsertim litteris apprime instructus palàm asseverabat, nunc tandem Parisientes Musas Ulyssiponem transiisse, cum nec in Academia illa, in qua tamen diu commoratus fuerat,